

“In Europa is veel retoriek.”

Stephan Slingerland onderzoekt de transitie van conventionele naar duurzame energie. Hij laakt de eenzijdige benadering van het huidige mondiale klimaatbeleid.

Een rustiek huisje met een rieten dak en frisgeschilderde luiken, verstopt tussen de oude bomen van het Haagse landgoed Clingendael is het onderkomen van het Clingendael International Energy Programme (CIEP), de energiedenktank van het Instituut voor Buitenlandse Betrekkingen Clingendael. Senior onderzoeker Stephan Slingerland bestudeert de energietransitie: de overgang van conventionele fossiele brandstoffen naar een wereldwijde *low carbon*-energievoorziening. Naar analogie van de piramide van Maslov, die zegt dat eerst een aantal basisbehoeften bevredigd moeten zijn voor een mens aan zelfontplooiing kan denken, stelt Slingerland dat een zekere mate van welvaart noodzakelijk is voordat een samenleving zich kan bezighouden met iets 'hogers' als het klimaatprobleem.

→ Die 1,4 miljard Chinezen moeten ook allemaal een koelkast en auto hebben voordat China – nu al de grootste vervuiler – serieus kan gaan meedenken over het klimaatprobleem?

“Ja, daar komt het wel op neer. Het klimaatprobleem zal de ontwikkelingslanden waarschijnlijk het meest treffen, dus ze hebben er zeker belang bij als dat wordt opgelost, maar toch is het armoedeprobleem voor hen veel

urgenter. De eerste klimaatop in Rio in 1992 ging over *Environment and Development*. Ik denk dat we naar die brede dimensie terug moeten. Het klimaatprobleem gaat immers over alles, over economie, over geopolitiek, over ontwikkeling. Dat betekent ook dat projecten onder het Clean Development Programme, die nu worden gebruikt om emissies in ontwikkelingslanden te verminderen, ontwikkeling als eerste prioriteit moeten hebben, met als bijeffect emissiebeperking. Dan laat je zien dat je ontwikkelingslanden serieus neemt.”

→ Maar de aarde wordt toch volkomen onleefbaar als de hele wereldbevolking op een westers welvaartsniveau zit? “De uitdaging is gigantisch. Maar ik ben ervan overtuigd dat je het klimaatprobleem met de huidige welvaartsverdeling niet kunt oplossen.”

→ Dan moeten wij westerlingen dus een enorme stap terugdoen.

“Ik zie niet direct gebeuren dat wij onze koelkasten gaan inleveren. Maar technologisch is er wel nog van alles mogelijk: efficiëntere apparaten, een efficiëntere industrie. Allerlei hernieuwbare energiebronnen kunnen een veel grotere bijdrage leveren dan ze nu doen. Er is de mogelijk-

“Het armoedeprobleem is voor ontwikkelingslanden veel urgenter.”

heid van CO2-opslag. Al die maatregelen bij elkaar zullen noodzakelijk zijn, en ze kosten een enorme slok geld. Dat geld moet komen van de *haves* van deze wereld, en dat zijn wij. Maar of dat onze levensstijl echt zal veranderen, betwijfel ik. We zijn zó rijk. De huidige hoge olieprijs kunnen verdubbelen, en dan nog zullen we niet veel anders leven dan nu.”

→ Volgens u beseffen beleidsmakers onvoldoende dat de olie- en gasproducerende landen geen belang hebben bij een transitie van ‘zwarte’ naar ‘groene’ energie. Maar die landen weten toch zelf óók dat hun brandstoffen een keer op raken? In 2050 al, schijnt het.

“Een ruw cijfer van de olie-industrie is dat er – bij het huidige productieniveau – nog voor ten minste veertig jaar olie is, voor zestig jaar gas en voor honderdvijftig jaar steenkool. Maar niemand die precies weet hoe lang de reserves nog meegaan. Er kunnen nieuwe bronnen ontdekt worden, voorheen onrendabele bronnen kunnen ineens rendabel worden en dan zijn er nog de zogenaamde onconventionele voorraden, zoals de oliehoudende teerzanden in Canada. Daarmee kunnen de fossiele reserves met enkele tientallen jaren worden uitgebreid. Hoe langer het fossiele tijdperk duurt, hoe beter het is voor de olie- en gaslanden. Zij zitten op een goudkist en willen eruit halen wat erin zit, heel begrijpelijk. En wij als consumerende landen willen ook gewoon fossiele brandstof blijven afnemen.”

→ Dus de steenkoolmijnen in Limburg gaan weer open? “Dat verwacht ik niet, ondanks de stijgende kolenprijzen. Misschien om methaan te winnen uit kolen, daar wordt onderzoek naar gedaan. Maar er zullen geen mannetjes met helmen gaan afdalen in de schacht om kolen te hakken. Die tijd is echt voorbij.”

→ Hernieuwbare energiebronnen zullen wel een grotere rol gaan spelen. Welke heeft de toekomst?

“Er is niet één bron die voldoende energie kan leveren om de fossiele brandstoffen te vervangen. Wind- en zonne-energie, biobrandstoffen, ze dragen allemaal bij. Mensen die roepen dat iets dé energiebron van de toekomst is, vertegenwoordigen meestal een bepaald belang.”

→ Dus ook om kernenergie kunnen we niet meer heen?

“Kernenergie kan een bijdrage leveren aan het klimaatprobleem, maar opslag van kernafval is nog steeds omstreden. En proliferatie – de verspreiding van kernwapens – blijft altijd een punt, net als de veiligheid. De huidige generatie centrales mag dan veiliger zijn, een nieuw ‘Tsjernobyl’ is nooit uit te sluiten. Wat niet wegneemt dat er gigantische uitbreiding van het aantal reactoren op stapel staat, vooral in China, India en Rusland. Onze bezwaren tegen kernenergie leven daar totaal niet.”

→ En welke rol zal biobrandstof spelen?

“Voor de eerste generatie biobrandstoffen, geproduceerd uit voedselgewassen als maïs, koolzaad en suikerriet, is het de vraag of dat haalbare kaart blijft. Er is een machtige landbouwlobby die belang heeft bij de productie van biobrandstof uit voedselgewassen, maar ook een tegenbeweging, die in biobrandstof de oorzaak ziet van de voedselcrisis. Het bezwaar van verdringing speelt minder bij de nieuwe generatie biobrandstoffen, waarvoor gewassen gebruikt worden die je niet kunt eten en die op minder vruchtbare grond groeien, zoals de jatrophanoet en olifantengras. In elk geval zijn duurzaamheidscriteria noodzakelijk, zodat het middel niet erger is dan de kwaal.”

→ Waar moet Nederland op inzetten?

“Nederland wil ‘gasrotunde’ worden: via de bestaande infrastructuur gas uit Rusland en Noorwegen doorsturen naar andere landen. Ook kunnen lege gasvelden gebruikt worden om CO2 op te slaan. Dat sluit aan bij wat we in Nederland kunnen, maar het idee moet nog helemaal uitgewerkt worden, en bovendien zijn de mogelijkheden voor CO2-opslag in Nederland beperkt. We kunnen zeker niet al het Nederlandse CO2 opslaan en ook nog

dat van andere landen, zoals je soms hoort. Verder zou Nederland zijn offshorekennis kunnen gebruiken voor een slimme combinatie van windparken, gaswinning en CO2-opslag op zee. Al vraag ik me af of we niet de boot hebben gemist. In windenergie hadden we net zo’n prominente rol kunnen spelen als Denemarken, maar dat is nooit van de grond gekomen. De Nederlandse overheid heeft nooit een fundamentele keuze gemaakt om windenergie te ondersteunen, zoals de Deense overheid heeft gedaan. En zoals Zweden zich heeft gericht op biobrandstof en Duitsland op zonne-energie. Onze consensuscultuur leidt ertoe dat veel initiatieven worden ondersteund, maar dat nergens op wordt doorgepakt. Het komt ook door de Nederlandse gasbel, waardoor we beslissingen over fundamentele veranderingen lang hebben kunnen uitstellen.”

→ Nederland, gidsland ...?

“Absoluut niet. Nederland ziet zichzelf op milieugebied graag als koploper in Europa, maar die houding is totaal misplaatst. We hebben heel ambitieuze doelstellingen, zoals een emissiereductie van dertig procent in 2020, maar die halen we niet zonder een echte trendbreuk. Dat wil zeggen: als we op het gebied van energiebesparing en hernieuwbare hulpbronnen een enorme sprong voorwaarts maken. Nederland kan binnen Europa beter partners zoeken waar het wat van kan leren, in plaats van anderen vertellen hoe het moet.”

→ Zullen Europa en Amerika op de klimaatop in Kopenhagen volgend jaar wat dichterbij elkaar komen? “Alleen als Europa stopt met de Amerikanen voorschrijven wat ze moeten doen, omdat wij denken dat dat goed is voor de wereld. Dat werkt niet, ook omdat Europa deels uit eigenbelang handelt en de Amerikanen dat heel goed weten. Alleen al omdat onze eigen fossiele reserves zo goed als op zijn, hebben wij belang bij een energietransitie. De Amerikanen zitten nog op een grote kolenvoorraad, waar ze uiteraard nog iets mee willen doen. Europa wil dat de VS hun uitstoot reduceren, maar de Amerikanen zetten al hun kaarten op de ontwikkeling van schone technologieën. En misschien is dat niet eens zo slecht. Hier in Europa is veel retoriek, maar in de praktijk zijn de Europeanen net zo min bereid om een stapje terug te doen. Als er al een akkoord komt in Kopenhagen, dan zal dat een compromis zijn, iets met emissiereducties én technologische oplossingen.”

→ Tot slot: hoe ziet onze toekomst op energiegebied eruit?

“Het meest waarschijnlijke scenario is dat we voorlopig doorgaan met olie, gas en kolen. De International Energy Agency voorspelt dat we in 2030 anderhalf keer zoveel energie verbruiken als nu, en dat het aandeel fossiele brandstoffen dan nog steeds tachtig procent is. Misschien reddden we het op die manier wel tot 2050, met langzamerhand steeds meer hernieuwbare energie en CO2-opvang, zonder dat er fundamenteel iets verandert. Maar net zo goed kunnen politieke problemen, bijvoorbeeld in het Midden-Oosten, een natuurramp of een technologische ramp tot een nieuwe energiecrisis leiden. Die kan een heilzaam effect hebben en versneld tot oplossingen leiden, of, tja, het einde van alles betekenen.”

Meer weten?
www.clingendael.nl/ciep
